

*Муляр Г. В.,**доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правосуддя**Державного університету інфраструктури та технологій*

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті проаналізовані зміни внесені в Закон України «Про Національну поліцію» у зв'язку з введенням правового режиму воєнного стану в Україні. Виокремлені повноваження якими наділені органи Національної поліції на час дії особливого правового режиму.

Встановлено, що вагомий внесок в роботу поліцейських в умовах воєнного стану здійснено 15 березня 2022 року Верховною Радою України, яка ухвалила зміни до Закону України «Про Національну поліцію» з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії режиму воєнного стану. Внесені зміни передбачають доповнення статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» новими пунктами та наділення поліції повноваженнями, необхідними для виконання покладених на неї завдань, у тому числі в умовах воєнного стану.

Зроблений висновок, що органи Національної поліції під час дії режиму воєнного стану захищають національні інтереси (забезпечення конституційних прав і свобод громадян, участь у забезпеченні соціальної стабільності суспільства, екологічної безпеки, захисті суспільства від тероризму) з протидії воєнним загрозам.

Встановлено, що під визначенням «забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану» в Законі України «Про національну поліцію», можемо виділити наступні заходи: 1) посилений режим охорони публічного порядку та безпеки; 2) боротьба з диверсійно-розвідувальними силами; 3) охорона стратегічно важливих об'єктів і комунікацій життєдіяльності; 4) забезпечення взаємодії суб'єктів територіальної оборони; 5) сприяння діяльності військової адміністрації, судів, прокуратури, судових органів в період дії воєнного стану.

Запропоновано на законодавчому рівні регламентувати порядок взаємодії та співпраці органів Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони України та територіальними громадами в контексті спільної протидії державі-агресору.

Ключові слова: органи Національної поліції України, Закон України «Про національну поліцію», воєнний стан, правовий режим, функції органів Національної поліції.

Постановка проблеми. Особливий правовий режим воєнного стану спричинив зміни у діяльність майже всіх інституцій держави. Нові повноваження отримали правоохоронні органи України, зокрема набули чинності зміни до Закону України (наділі – ЗУ) «Про Національну поліцію», якими передбачено розширення повноважень поліціантів на період введення в Україні воєнного стану та 60 днів після його припинення або скасування. Як ми знаємо завданнями Національної поліції є:

- 1) забезпечення громадської безпеки та публічного порядку;
- 2) охорона та захист прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

- 3) протидія злочинності;

- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

Воєнний стан як особливий правовий режим, став підставою для надання органам Національної поліції повноважень посилити необхідні та законні заходи безпеки. Водночас низка проблемних аспектів, які наразі виникають у діяльності органів Національної поліції, не одержали вирішення, і визначений в законі перелік додаткових повноважень поліції потребує розширення, виходячи з реальних умов роботи правоохоронців під час дії воєнного стану.

Стан дослідження. З початком введення воєнного стану в Україні, дослідженню діяльності органів Національної поліції присвятили свої праці наступні видатні вчені: Є. Гіденко, О. Безпалова, А. Іванов, В. Синький, А. Новіченко, С. Медведенко, Н. Медведенко, М. Ковалів, В. Іваха, А. Нікітін та інші, проте щоденні виклики у зв'язку з дією воєнного стану, що виникають в органів Національної поліції, потребують подальших досліджень та практичних рекомендацій.

Метою статті є дослідження діяльності органів Національної поліції як центрального органу виконавчої влади в умовах правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Як нам відомо 24 лютого 2022 р. у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента введено воєнний стан строком на 30 днів, надалі строк було продовжено ще чотири рази, нині строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 19 лютого 2023 року строком на 90 днів.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться по всій державі або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію в установленому порядку указом Президента України, утворені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними

органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності, закріплено в частині першій статті 16 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Національна поліція України – правоохоронний орган держави, який покликаний забезпечити захист прав і свобод людини, протидіяти злочинності та підтримувати публічний порядок та громадську безпеку.

Після введення особливого правового режиму були внесені відповідні зміни в ЗУ «Про Національну поліцію» [1], а саме на час воєнного стану, правоохоронцям розширили наступні повноваження:

1) за письмовим запитом органи поліції безоплатно одержують від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання своїх завдань і повноважень, зокрема про військовополонених. Запит підлягає виконанню у триденний термін, а в разі неможливості – не пізніше десятиденного строку з дня отримання. У випадку виникнення причин, що перешкоджають виконати запит, поліції мають бути повідомлені ці причини. (ч. 36 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»);

2) конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охорона їх у залі суду (ч. 37 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»);

3) поліція може утримувати в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, щодо яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених (ч. 38 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»);

4) оперативне розмінування: виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів (ч. 39 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Відтепер поліція у межах компетенції, проводить розмінування оперативного характеру в частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, зняряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень;

5) техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, у тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху (ч. 41 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»);

6) представництво та виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі (ч. 42 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»);

7) співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європол) (ч. 43 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Поліція здійснює представництво та виконання зобов'язань України перед Інтерполом та Європол, а також безпосередньо забезпечує співробітництво та обмін інформацією з такими органами. Між тим поліція організовує взаємодію правоохоронних органів України з Інтерполом та Європол, а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності таких органів;

8) збір біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання (ч. 45 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Поліції дозволено здійснювати збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання, у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України;

9) адміністративний нагляд відповідно до закону (ч. 46 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Також відповідно до частини одинадцятої статті 35 ЗУ «Про Національну поліцію» запроваджено додаткову підставу зупинення транспортного засобу – якщо наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених [1].

Під час дії режиму воєнного стану поліцейські отримали право застосовувати заходи примусу передбачені статтею 42 ЗУ «Про Національну поліцію» відносно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України без врахування установлених вимог та заборон щодо застосування фізичної сили, зброї тощо [1].

Раніше поліцейський за жодних обставин не міг застосовувати заходи примусу, що не визначені Законом.

Варто зазначити, що здійснення органами Національної поліції наведених вище додаткових повноважень, сприятиме стабілізації оперативної обстановки з огляду на особливий правовий режим виконання службових обов'язків. Переважна більшість заходів, що вживаються поліцейськими в межах реалізації додаткових повноважень, мають оперативний характер, окремі заходи – превентивний та профілактичний характер, проте всі вони спрямовані на забезпечення публічного порядку та прав громадян.

Відповідно пункту 24 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», органи поліції беруть участь відповідно до покладених на них повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремі місцевості [1].

Стаття 24 вказаного закону визначає додаткові повноваження органів поліції під час введення воєнного стану, а саме, органи поліції беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану [1].

Під визначенням «забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану» можемо виділити наступні заходи:

- 1) посилений режим охорони публічного порядку та безпеки;
- 2) боротьба з диверсійно-розвідувальними силами;
- 3) охорона стратегічно важливих об'єктів і комунікацій життєдіяльності;
- 4) забезпечення взаємодії суб'єктів територіальної оборони;
- 5) сприяння діяльності військової адміністрації, судів, прокуратури, судових органів в період дії воєнного стану.

На думку Є. Гіденко, працівники Національної поліції зосереджують свою діяльність над внутрішньою загрозою воєнного стану в Україні, особливо соціальною криміналізацією, розвитком «тіньової економіки», різними проявами тероризму, неналежним правопорядком та низьким рівнем безпеки. Тому

основною функцією правоохоронних органів щодо забезпечення воєнного стану є реагування на загрози, що досягається шляхом вирішення таких питань, як боротьба із злочинністю, тероризмом у всіх його формах, забезпечення громадської безпеки тощо [3, с. 89].

Також варто зазначити, що особливо підвищена увага з боку органів поліції має приділятися саме оперативному та своєчасному наданню якісних поліцейських послуг у сфері охорони та захисту прав громадян під час воєнного стану.

О. Безпалова виділяє наступні пріоритетні напрямки діяльності органів поліції під час правового режиму воєнного стану:

- 1) фіксація та кваліфікація воєнних злочинів в Україні;
- 2) розслідування воєнних злочинів в умовах активних бойових дій;
- 3) розмінування територій і будівель;
- 4) охорона публічного порядку та забезпечення публічної безпеки;
- 5) виявлення випадків учинення протиправних дій стосовно дітей;
- 6) використання сучасних інформаційних технологій, систем і засобів захисту інформації;
- 7) психологічне забезпечення діяльності органів поліції в умовах воєнного стану та надання поліцейськими первинної психологічної допомоги різним категоріям громадян [4, с. 18].

Забезпечення громадського порядку та безпеки є першочерговою функцією держави, реалізація якої передбачає об'єднання зусиль усіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань та громадян. Важлива роль у забезпеченні громадського порядку та профілактиці правопорушень належить саме органам Національної поліції.

А. Новіченко пропонує закріпити на законодавчому рівні організаційно-правові норми щодо взаємовідносин між поліцією та територіальними громадами, які спрямовані на припинення, попередження кримінальних правопорушень (збройної агресії російської федерації) та забезпечення правопорядку в державі [5, с. 12].

Підтримуємо рекомендації вище зазначеного науковця, адже чимало громадян мають бажання допомагати органам виконавчої влади виконувати їх функції щодо припинення, попередження збройного нападу російських військ та кримінальних правопорушень і забезпечення правопорядку в державі.

А. Нікітін наголошує, що процес взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони України в положеннях чинного національного законодавства детально не регламентовано [6, с. 133].

Варто зазначити, що певне законодавче регулювання все-таки існує. Зокрема, відповідно до наказу МВС України від 10.08.2016 № 773 основними формами взаємодії Національної поліції України та Національної гвардії України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку є:

- 1) спільне патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;
- 2) забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

- 3) проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [7].

Проте, як бачимо зазначене положення не в повному обсязі відображає особливості взаємодії в умовах дії воєнного стану.

М. Ковалів та В. Іваха підтверджують, що тільки наявність уточнених повноважень дає юридично обґрунтовані гарантії законності в реалізації функцій служб і підрозділів органів внутрішніх справ, тому саме в зазначених цілях і необхідно уточнити компетенцію органів внутрішніх справ [8, с. 66].

В. Синенький вважає, що ефективність роботи підрозділів поліції зумовлює безпосередньо забезпечення внутрішньої безпеки. Саме в цих цілях і необхідно уточнити компетенцію Національної поліції України, оскільки наявність чітких, зрозумілих та конкретних повноважень дає юридично обґрунтовані гарантії законності в реалізації поставлених функцій поліцейських [9, с. 243].

Погоджуємося, та вважаємо, що законодавцю необхідно регламентувати більш широкий перелік повноважень органів Національної поліції під час дії воєнного стану та регламентувати порядок взаємодії та співпраці з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони України та територіальними громадами.

Висновок. Отже, вагомий внесок в роботу поліцейських в умовах воєнного стану здійснено 15 березня 2022 року Верховною Радою України, яка ухвалила зміни до Закону України «Про Національну поліцію» з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії режиму воєнного стану. Внесені зміни передбачають доповнення статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» новими пунктами та наділення поліції повноваженнями, необхідними для виконання покладених на неї завдань, у тому числі в умовах воєнного стану.

Можемо зробити висновок, що органи Національної поліції під час дії режиму воєнного стану захищають національні інтереси (забезпечення конституційних прав і свобод громадян, участь у забезпеченні соціальної стабільності суспільства, екологічної безпеки, захисті суспільства від тероризму) з протидією воєнним загрозам.

Під визначенням «забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану» в Законі України «Про Національну поліцію», можемо виділити наступні заходи:

- 1) посилений режим охорони публічного порядку та безпеки;
- 2) боротьба з диверсійно-розвідувальними силами;
- 3) охорона стратегічно важливих об'єктів і комунікацій життєдіяльності;
- 4) забезпечення взаємодії суб'єктів територіальної оборони;
- 5) сприяння діяльності військової адміністрації, судів, прокуратури, судових органів в період дії воєнного стану.

Вважаємо за доцільне на законодавчому рівні регламентувати порядок взаємодії та співпраці органів Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони України та територіальними громадами в контексті спільної протидії державі-агресору.

Література:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 6 лют. 2023 р.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 29 верес. 2022 р.
3. Гіденко Є. Дії працівників національної поліції України в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. 2022. № 6. С. 87–89.
4. Безпалова О. Пріоритетні напрями діяльності органів поліції щодо забезпечення прав громадян в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. *Право і безпека*. 2022. № 3. С. 13–24.
5. Новіченко А. Організаційно-правові форми взаємодії поліції і територіальних громад в умовах воєнного стану. *Наше право*. 2022. № 4. С. 11–19.
6. Нікітін А. Деякі питання взаємодії національної поліції України під час захисту національних інтересів в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1. С. 133–139.
7. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : Наказ М-ва внутр. справ від 10.08.2016 р. № з1223-16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16#Text> (дата звернення: 01.03.2023).
8. Ковалів М., Іваха В. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : юридичні науки. 2016. № 837. С. 65–70.
9. Синенький В. Застосування поліцейськими підручних засобів в стані необхідної оборони або крайньої необхідності в умовах воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. № 32. С. 242–248.

Muliar G. Activities of the National police of Ukraine under the legal regime of martial law

Summary. The article analyzes the amendments made to the Law of Ukraine "On the National Police" in connection with the introduction of the legal regime of martial law in Ukraine. The author emphasizes the powers vested in the National Police bodies for the period of the special legal regime.

The author establishes that a significant contribution to the work of police officers under martial law was made on March 15, 2022, by the Verkhovna Rada of Ukraine, which adopted amendments to the Law of Ukraine "On the National Police" in order to optimize the activities of the police, in particular during martial law. The amendments provide for supplementing Article 23 of the Law of Ukraine "On the National Police" with new paragraphs and vesting the police with the powers necessary to perform its tasks, including under martial law.

The author concludes that during the martial law regime, the National Police bodies protect national interests (ensuring constitutional rights and freedoms of citizens, participation in ensuring social stability of society, environmental safety, protection of society from terrorism).

It is established that under the definition of "ensuring and implementing measures of the martial law regime" in the Law of Ukraine "On the National Police", we can distinguish the following measures 1) enhanced protection of public order and security; 2) combating sabotage and reconnaissance forces; 3) protection of strategically important facilities and vital communications; 4) ensuring interaction of territorial defense entities; 5) facilitating the activities of the military administration, courts, prosecutors, and judicial authorities during the period of martial law.

The author proposes to regulate at the legislative level the procedure for interaction and cooperation of the National Police with other entities of the security and defense sector of Ukraine and territorial communities in the context of joint counteraction to the aggressor state.

Key words: bodies of the National Police of Ukraine, the Law of Ukraine "On the National Police", martial law, legal regime, functions of the National Police.